

Por último, pudiera ocurrir que el planteamiento a partir del fracaso en la búsqueda del fundamento fuese erróneo porque tal fracaso no existiese. Esta postura, aunque parezca paradójico, es la del profesor Gómez-Pin. Nuestro autor mantiene ahora que su obra *El orden aristotélico* es un escrito inocente. Confiesa que cuando lo elaboró identificaba el orden aristotélico con el Orden mismo. Esto, unido a la falta de lectura de Hegel que tenía por aquel entonces, le hizo imposible ver una salida a ese fracaso, salida que, según afirma ahora, sólo puede ser hegeliana.

Gómez-Pin basa su actual argumentación en una premisa que cuando menos es irrefutable. Dice así: «Todo lo que no es hegeliano, es inocente». Para aquellos de nosotros que permanecemos en la estación del escepticismo esperando que alguna argucia de la razón ponga en marcha el viaje y que pensamos que el concepto necesita excesivos músculos para realizar tal esfuerzo, no nos queda más que esperar que las actuales investigaciones del profesor Víctor Gómez-Pin en el terreno hegeliano conserven, al menos, el mismo rigor que pone de manifiesto en el libro que acabamos de comentar: *El orden aristotélico*.

Jesús Hernández Reynés

Antoni MARÍ, *L'home de geni*, Edicions 62, Barcelona 1984.

Sens dubte, i ja a primera vista, el llibre d'Antoni Marí s'ofereix a la lectura des d'una prosa gustosa, però que no fa cap concessió a l'estil que pugui anar en detriment de la bona intel·lecció dels conceptes. És una prosa *al dente*, és a dir, que es deixa queixalar però que rellisca a través dels ulls amb la facilitat amb què la *pasta asciutta* ho fa pel paladar. Per evitar que tot transcorri amb massa facilitat i que el llibre pugui ser objecte d'una lectura intranscendent, l'autor hi introdueix periòdicament, fins i tot amb una certa profusió, les arestes de mitja dotzena d'idees difícils i bàsiques, que es deprenen dels autors que ell utilitza per exposar les característiques de l'home de geni. Aquestes idees incessantment presents formen

el cos del llibre i, al mateix temps, otorguen al seu llenguatge la uniformitat i la consistència que tot just acabo d'esmentar.

Tot això fa d'aquesta obra un bon exemple de la compatibilitat entre la lectura plaent i l'estudi professional. Perquè, efectivament *L'home de geni* és un treball d'estudi, és una tesi doctoral una mica alleugerida. En aquest punt, m'atreveixo a endevinar que les mutilacions de què ha estat objecte, suposo que per raons econòmiques i polítiques de l'editorial —la rasca de la qual no deixa, per aquest fet, de ser admirable—, més aviat l'han perjudicada. Em consta que la lectura del text íntegre —dipositat a la Biblioteca de la Facultat de Lletres de la UAB— continuaria essent rítmica i satisfactòria i que, alhora, la curiositat dels col·legues de l'autor, dels historiadors de la filosofia i dels teòrics de l'art, quedaria més satisfeta. Sobre tot pel que fa referència a l'origen de bona part de les citacions i al·lusions i a la presència d'algunes desigualtats temàtiques brusques, difícils de justificar sense comptar amb la versió acadèmica inicial del llibre.

Si bandegem una breu —potser massa breu i innecessària per als temes posteriors del llibre— introducció al concepte de geni en l'antiguitat grecoromana, podem considerar que l'obre té quatre parts d'extensió equivalent, que corresponen als quatre autors de què s'ocupa: Diderot, Kant, Schiller i Schelling. Sense que això prejudgi, ni de bon tros, la manca d'interès dels capítols dedicats a Kant i a Schelling, haig de dir que el Diderot i el Schiller de Marí m'han semblat extraordinàriament reeixits, gairebé empetitint, sense voler-ho l'autor, el potencial filosòfic superior dels altres dos. Segurament l'obra de Diderot i la de Schiller s'emmotlla amb més docilitat al projecte de Marí i per això, en aquests dos capítols, el seu to convençut i, de vegades, vehement resulta, alhora, convincent a més no poder. En el cas de Kant i Schelling, en canvi, la presència d'un sistema elemental i ineludible, per dir-ho així, que reclama de cada afirmació original una revisió completa d'allò que la fonamenta, comporta l'aparició d'elements nocius per a la magnífica salut del conjunt del llibre. En concret, crec que, després de les presentacions clares i efectives que encapçalen els capítols dedicats a aquests dos filòsofs, Marí es troba —sense perdre, això sí, el llenguatge afortunat

de què parlàvem— amb una continuació desproporcionadament feble en conceptes respecte al que feien endevinar les esmentades presentacions de Kant i de Schelling. Vull dir que el tema de l'home de geni, en ambdós autors, és més aviat un corollari, un element obligat però no essencial de la seva teoria. Per consegüent, sembla lògic aquest afebliment del text, que és més imputable al tema que a l'escriptor, i només a aquest en la mesura que cal responsabilitzar-lo de l'elecció d'un tema d'aquestes proporcions: el concepte de geni als segles XVIII i XIX.

Dic això perquè, al meu parer, Antoni Marí sap prou bé que un treball basat en Diderot i Schiller que fes les referències pertinents a Kant i a Schelling, entre altres, li hauria quedat més rodó. El cas és que ell ha volgut escriure'l així expressament. A través de tots quatre autors es transparenta la personalitat i el pensament de qui els explica. El llibre, com he dit, té intencions acadèmiques i ofereix elements d'erudició força interessants (la història de la transmissió del platonisme florentí a la França de Diderot, passant per les illes britàniques, és especialment atractiva, i és un dels moments en què sap greu que l'edició no sigui completa, que hi manquin les notes aclaratòries que no admet una col·lecció de butxaca). Però no es pot dubtar ni un moment que, al darrer d'això, hi ha un escriptor que lluita per comunicar unes idees que són importants per a ell, unes idees d'intensitat difícilment controlable entre les fronteres d'una tesi. Per aquest motiu, la lectura de *L'home de geni* es fa francament apassionant.

Ara bé, per acabar, no és aquest aspecte subjectiu l'única cosa que dona llússor al llibre. *L'home de geni* no és, de cap manera, un assaig més entre els altres assaigs filosòfics que fan vida als prestatges de les llibreries. És un objecte i un lloc en el sentit més positiu dels termes. Per la profunditat del tema que abasta, per la senzillesa amb què l'exposa —la senzillesa i la fortuna que només poden sorgir de la penetració rumiada— i per la imaginació i la labor que Marí hi ha invertit, aquest treball és un punt de referència important per a la filosofia actual; almenys per a la filosofia catalana, pobra, magra, o trista, si es vol, però amb moltes possibilitats d'animar-se una mica.

Jaume Casals Pons

Dictionnaire des philosophes, PUF, París 1984 (2 vols.)

Els francesos han publicat recentment un bon diccionari de noms propis de filòsofs. Denis Huisman, filòsof, esteta i pedagog francès —segons informa el mateix diccionari que ell ha dirigit—, els 37 especialistes del Comitè Científic presidits per Jacques d'Hont i, finalment, els 450 redactors d'infanteria han fet tots ells la feina de la dotzena de Diògenes Laercis que Montaigne reclamava per a tota època, per poder rumiar i examinar «curiosament la fortuna i la vida dels grans preceptors del món i la diversitat dels seus dogmes i fantasies». Montaigne hauria estimat aquest diccionari, diu Marcel Conche, impressionat segurament per les 2.700 pàgines in-4° de lletra menuda, a la seva Introducció.

El *Dictionnaire des philosophes* respon, en primer lloc, a una necessitat urgent de la cultura filosòfica francesa. Ferdinand Alquie explica, en un dels múltiples «prefacis» de l'obra, que el *Vocabulaire* de Lalande (1902-1923) no conté els noms dels filòsofs a mode d'entrada i que el diccionari d'Adolphe Franck (1843), a més de ser antic, és una obra dogmàtica de combat, la missió de la qual fa molts anys que va prescriure. Els francesos, doncs, es troben per primera vegada amb una obra d'aquestes característiques. Els que no són francesos, probablement també. Huisman esmenta el *Diccionario de filosofía* de Ferrater Mora i comenta que «dóna més importància als filòsofs espanyols». És evident que cal llegir «massa» allà on posa «més». No calia filar tan prim, perquè les 3.000 pàgines in-4° del bon diccionari de Ferrater estan dedicades també als conceptes i, és clar, un diccionari exclusivament de filòsofs ha de contenir més noms propis —molts més— i més informació sobre els seus personatges.

Ja és comuna la consideració que, contràriament a la Història de la Ciència, la Història de la Filosofia no té passat. Les idees noves no poden enyorar les anteriors. Per aquest motiu pot ser cert que les veritats filosòfiques —si és que n'hi ha— cal anar-les a buscar, no en la història universal de l'evolució de la raó, sinó més aviat en el seu sòl natal, en el pensament de cadascun dels filòsofs. Sens dubte, aquest diccionari ofereix la possibilitat de dur a terme, per primera vegada amb